

ΚΡΙΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Κ. Ι. Δ. (ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΟΥΒΟΥΝΙΩΤΗΣ)	Π. Ι. Μ. (Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ)
Α. Α. (ΑΜΙΑΚΑΣ ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ)	Ι. Β. (ΠΕΖΕΚΙΗ ΒΕΛΑΝΙΔΙΩΤΗΣ)
Δ. Σ. Μ. (ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΙΜΟΥ ΜΠΑΛΑΝΟΣ)	Γ. Π. (ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΜΙΚΗΑΝ)

ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

H. Lietzmann, *Petrus und Paulus in Rom. Liturgische und archeologische Studien.* Bonn, 1915.—'Ο ἀκάματος τῆς Ἰένης θεολόγος, ἐπιλαμβανόμενος τοῦ πολυθρῦλτου ζητήματος, ἃν ὁ Πέτρος ἀπέθανεν ἐν Ῥώμῃ, προσπαθεῖ διὰ νέων ἐπιχειρημάτων, εἰλημμένων κυρίως ἀπὸ τῆς *Λειτουργικῆς* καὶ ἀπὸ τῆς *Χριστιαν.* *Ἀρχαιολογίας*, νὰ ὑποστηρῆξῃ τὴν μεγάλην πιθανότητα τῆς παλαιᾶς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, ἣτις φέρει τὸν Ἀπόστολον τοῦτον μαρτυρησάντα ἐν Ῥώμῃ μετὰ τοῦ Παύλου. Ἐν τοιοῦτο λειτουργικὸν ἐπιχειρημα εἶναι ἡ ὑπαφῆξις ἐορτῆς ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς «καθέδρας τοῦ Πέτρου» (Cathedra Petri) μαρτυρουμένης κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα. Ἔτερα δ' ἐπιχειρήματα, ἀρχαιολογικὰ, εἶναι λ. χ. ἡ οὐ μόνον ὑπὸ τῶν γραπτῶν μνημείων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἐσχάτως (1915) ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐν τῇ ἐπὶ τῆς Ἀπλίας ὁδοῦ βασιλικῇ τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανοῦ γενομένων ἀνασκαφῶν μαρτυρουμένη ὡς λαβοῦσα χῶραν ἀνακομιδῆς τῶν ἀποστολικῶν λειψάνων ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦτου, οἷτις ἔφερον ἄλλοτε τὸν τίτλον basilica apostolorum, εἰς τὰς πιθανῶς ὑπὸ Μ. Κωνσταντίνου ἱδρυθείσας βασιλικὰς τοῦ ἁγ. Πέτρου ἐν τῷ Βατικανῷ καὶ τοῦ ἁγ. Παύλου ἐπὶ τῆς Ὠστίας ὁδοῦ; ὁπόθεν εἶχον προσωρινῶς μετανεχθῆ εἰς τὴν προμνημονευθεῖσαν βασιλικὴν κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ Οὐαλεριανοῦ (258), ἀνακομιδῆ, ἣτις, κατὰ τὸν Lietzmann, προϋποθέτει, ὅτι αἱ ἐν λόγῳ βασιλικαὶ ἀνεγνωρίζοντο ὡς ἡ κοίτις τῶν ἱερῶν ἐκεῖνων λειψάνων ἤδη πρὸ τοῦ 258. Εἰς ἐνίσχυσιν δὲ τῆς εἰκασίας ταύτης ἐπικαλεῖται ὁ L. τὴν γνωστὴν μαρτυρίαν (περὶ τὸ 200) τοῦ Ῥωμαίου ἐπισκόπου Γαΐου («ἐγὼ δὲ τὰ τρόπαια τῶν ἀποστόλων ἔχω δεῖξαι» παρ' Ἐδσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Β' κς' 7), ἐπ' ἴσης δὲ καὶ τὰς μαρτυρίας τοῦ Ῥώμης Κλήμεντος (Κορινθ. 5-6), Ἰγνατίου (Ῥωμ. δ', 3, Τραλλ. γ', 3, Ἐφεσ. β' 1-2) καὶ τῆς Α' ἐπιστολῆς τοῦ Πέτρου (ε' 13). Ἐπομένως δ' ἰδίᾳ εἰς τὴν διαπίστωσιν τοῦ γεγονότος τῆς μνημονευθείσης ἀνακομιδῆς τοῦ 258 (29 Ἰουν.), ἣν ὑπεστήριξε καὶ ὁ Duschesne (Liber pontificalis I σ. CIV) προσάγει ὑπὲρ αὐτῆς ὁ L. σπουδαιότατα τεκμήρια ἀπὸ μαρτυρολογίων καὶ καλενδαρίων καὶ διὰ καὶ ἀπὸ τοῦ καταλόγου τῆς depositio martyrum καὶ ἀπὸ ἐπιγραφῶν καὶ ἄλλων μνημείων.

Ἡ λαμπρὰ ἐργασία τοῦ σοφοῦ Γερμανοῦ θεολόγου προκαλεῖ ἰδιαζόντως τὸ διαφέρον τοῦ ὀρθοδόξου θεολόγου οὐ μόνον διὰ τὴν ἐν αὐτῇ ὑποστήριξιν μιᾶς γεγραμῆς ἐκκλ. παραδόσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐν αὐτῇ εφαρμοζομένην ὀξυκέλευθον μέθοδον καὶ διὰ τὰ χρησιμοποιούμενα μέσα πρὸς διευκρίνισιν ἱστο-

ρικῶν προβλημάτων, ὧν μέγιστο τοῦδε ἔστι διαμαρτυρημένον θεολόγῳ μόνον διὰ τὸν ἐν πολλοῖς ἐφαρμένον ἕλλον τῆς φιλολογικῆς κριτικῆς ἐπεδικάκετο ἡ λύσις. Εἶναι δὲ λίαν εὐχάριστον, ὅτι τὰ μέσα ταῦτα ἀντλοῦνται ἀπὸ τῆς εἰς παμμερῆ ἕξερσύνειν ὑποβαλλομένης ἐκκλ. παραδόσεως, ἣς φορεῖς σπουδαιότατοι τυγχάνουσι τὰ λειτουργικά καὶ τὰ ἀρχαιολογικά καθ' ὅλου μνημεῖα, τοῦτο δὲ γίνεται οὐχὶ ὑπὸ θεολόγου συντηρητικοῦ, ἀλλ' ἐλευθεριάζοντος καὶ δὴ τῆς περὶ τῆς τοῦ H. Lietzmann. Ἀξία δὲ σημειώσεως εἶναι καὶ ἡ ἡδῆ ὑπὸ τοῦ v. Dobschütz (ἐν τῇ Theol. Literaturzeitung 1916 ἀρ. 10) παρατηρηθεῖσα σύμπτωσις, καθ' ἣν «ἀπὸ τῆς Ἰένης, ἀφ' ἣς ἕξετοξεύθη ἡ τελευταία σπουδαία ἀμφισβήτησις τοῦ ἐν Ῥώμῃ θανάτου τοῦ Πέτρου (R. Lipsius 1871), ἀπὸ τῆς αὐτῆς πόλεως ἐξαγγέλλεται ἡ ἐπιβεβαίωσις τῆς παλαιᾶς ἐκκλῆσ. παραδόσεως».

Π. Ι. Μ.

L. Dalliére, La mort de l'apôtre Pierre et les récentes fouilles de Rome. (Ἄρθρον ἐν τῇ Revue d'histoire et de philosophie religieuses. Ἔτος 3ον ἀρ. 2 σελ. 145—155).—Ὡς ἀντίδρασις κατὰ τῆς προσφυγῆς εἰς τὰ μνημονευθέντα ἐκ τῆς ἐκκλ. παραδόσεως ὅπλα δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ παρούσα πραγματεία. Ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς, διακείμενος ἄγαν σκεπτικῶς ἐναντι τῶν παραδόσεων, διατυποῖ ἱκανὰς (οὐχὶ ὅμως καὶ λίαν πειστικὰς, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν) ἀμφιβολίας ὡς πρὸς τὴν βασιμότητα τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Lietzmann, ἐπιμένων κυρίως εἰς τὸ νὰ καταδείξῃ τὸ ἀπίθανον τῆς ῥηθείσης ἀνακομδῆς τῶν ἱερῶν ἀποστολικῶν λειψάνων ἐν ἔτει 258 καὶ καταλήγων διὰ τῆς διαβεβαίωσεως, ὅτι «ὁ τόπος τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου ἀποστόλου (Πέτρου) παραμένει αἰνίγμα». χωρὶς ὅμως νὰ ὑποτιμᾷ τὴν ἐμβρίθειαν τῆς ἐπιχειρηματολογίας τοῦ Γερμανοῦ θεολόγου.

Π. Ι. Μ.

Cuthbert H. Turner, The study of New Testament. 1883 and 1920. An Inaugural Lecture delivered before the University of Oxford. Oxford, Clarendon Press, London, Milford.—Ὁ συγγραφεὺς εἶνε ὁ διάδοχος τοῦ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1920 τελευτήσαντος διασήμου Ἀγγλοῦ κριτικοῦ τῆς ΚΑ ἐν τῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ὁξφόρδης ἔδρῳ τῆς Ἑξηγητικῆς τῆς ΚΑ, ἡ δὲ ὑπ' ὄψιν μελέτη ἀπετέλεσε τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἐναρκτήριον μάθημα. Ἐν αὐτῇ γίνεται ἀνασκοπὴ τοῦ κατὰ τὴν τελευταίαν τεσσαρακονταετίαν συντελεσθέντος ἔργου ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐρευνῇ τοῦ κειμένου τῆς ΚΑ. Ἐκ τῆς ἀνασκοπῆς ταύτης προκύπτει, κατὰ τὰ κυριώτατα, ὅτι ἡ τοῦ Ἐπισκόπου Westcott ὑπόθεσις περὶ προφορικῆς παραδόσεως ἤδη ἐγκατελείφθη, γενικῶς δ' ἐγένετο δεκτὸν ὅτι ὡς βάσιν τῆς συνοπτικῆς φιλολογίας θεόν νὰ δεχθῶμεν τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Μάρκου, οὐχὶ δ' ἄλλο τι προγενέστερον γραπτὸν μνημεῖον. Τὰ δὲ τμήματα, ἐν οἷς ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Λουκᾶς συμπίπτουσι, δὲν ἐξαρτῶνται δ' ἐκ τοῦ Μάρκου, κοινῶς λογίζονται ὡς ἔχοντα τὴν πηγὴν αὐτῶν ἐν τῷ λεγομένῳ Q, ὅπερ κυριώτατα ἀποτελεῖται ἐκ λόγων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Δεδόμένα τινὰ ἐξασθενίζουσι τὴν περὶ διπλῆς πηγῆς θεωρίαν, ὃ δὲ σ. προσπαθεῖ νὰ παράσχῃ ἐξηγήσεις τινὰς περὶ τῶν δυσκολιῶν, τῶν δυναμένων νὰ προκαλέσωσι τὴν ἀμνηχανίαν τῶν ἐρευνητῶν τῆς ΚΑ. Ἐνδιαφέροντα εἶνε τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα περὶ ἐπιμελεστεράς σπουδῆς τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἀναγνώσεων, τῶν ἐπεισοχθεσιῶν ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ ἐνὸς Εὐαγγελίου εἰς τὸ τοῦ ἄλλου. Κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ, αἱ

γραφεῖς πολλαχοῦ δὲν ἐδίσταζον νὰ ἀφομοιωσι τὰ κείμενα, πιθανῶς δ' ἐν τούτῳ θεῶν νὰ ἀναζητηθῇ μία ἐκ τῶν λύσεων τῶν δυσκολιῶν, αἵτινες τείνουσι νὰ ἐξασθενίσωσι τὴν περὶ δύο πηγῶν θεωρίαν. Σπουδαιότατα συνέβαλον κατὰ τὸ διαρρῆσαν διάστημα εἰς τὴν ἐρημνείαν τῆς ΚΑ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν τῷ μεταξὺ ἀνακαλυφθέντες πάπυροι, ὡς καὶ τὰ ὄστρακά καὶ αἱ ὄπου ἀλλαχοῦ ἀνευρεθεῖσαι ἐπιγραφαί. Ἐν τούτῳ μεγίστην ἀξίαν κέρτηται τὰ ἔργα τῶν Deissmann, J. H. Moulton καὶ G. Milligan, ἐξ ὧν κατεδείχθη, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα τῆς ΚΑ ἦτο τὸ κοινῶς ὑπὸ τοῦ ἀπλοῦ καὶ ἀμορφώτου ὄχλου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνὰ οὐμπασαν τὴν Ἑλληνορωμαϊκὴν Αὐτοκρατορίαν λαλοῦμενον ἰδίωμα. Ἴδιον λόγον ὁ σ. ποιεῖται καὶ περὶ τοῦ διαβοηθῶν ζητήματος τοῦ συγγραφέως τοῦ δ' Εὐαγγελίου, ἀνασκοπῶν τὴν κατὰ τὴν τεσσαρακονταετίαν ταύτην ἐξέλιξιν αὐτοῦ. Ἡ προσωπικὴ αὐτοῦ γνώμη εἶνε, ὅτι αἰσθάνεται μεγίστην δυσκολίαν ν' ἀποδώσῃ αὐτὸ ὁλόκληρον εἰς τὸν Ἰωάννην, τὸν ἀδελφὸν τῆς Γαλιλαίας, καταφεύγει δ' εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὁ Ἰωάννης τῆς Ἐφέσου, ὁ ἡγαπημένος μαθητῆς, ὑπῆρξεν εἰς νεαρὸς μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἐν συνόλῳ ὁμως ἡ νεωτέρα κριτικὴ τῆς ΚΑ φέρει ἡμᾶς εἰς τὴν παράδοσιν πολὺ ἐγγύτερον ἢ ὅσον ἐφαίνετο δυνατόν πρὸ τριακονταετίας ἢ τεσσαρακονταετίας.

Γ. Π.

Melvin Grove Kyle, The problem of the Pentateuch. A new solution by archeological methods. Σελ. XXII—289. Robert Scott.—Σκοπὸς τοῦ συγγραφέως Καθηγητοῦ εἶνε, ὅπως καταρτίσῃ τὴν λεγομένην «documentary theory» τῆς Πεντατεύχου, τὴν λογιζομένην αὐτὴν ὡς ἀσπρτιζομένην ἐκ τμημάτων ἀνηκόντων εἰς διαφόρους συγγραφεῖς, διὰ τῆς φιλολογικῆς δὲ καὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς ὁδοῦ ἀποκαταστήσῃ τὴν γνησιότητα αὐτῆς ὡς ἔργου τοῦ Μωϋσέως.

Γ. Π.

J. Leipoldt, Jesus und die Frauen (Bilder aus der Sittengeschichte der alten Welt) Leipzig 1921 ἐκ σελ. 170.—Κριτικὴν τοῦ ἀξιοσπουδάστου τούτου βιβλίου θὰ δημοσιεύσωμεν ἐν τῷ ἐπομένῳ τεύχει τῆς «Θεολογίας».

Π. Ι. Μ.

Maurice Goguel, Introduction au Nouveau Testament. Tome I. Les evangiles synoptiques. Paris 1923 ἐκ σελ. 533.

Π. Ι. Μ.

ΔΙΚΑΙΟΝ

Νικολάου Ν. Σαριπόλου, τακτικοῦ καθηγητοῦ τοῦ Συνταγματικοῦ δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, Σύστημα τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου τῆς Ἑλλάδος, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ τῶν ξένων κρατῶν. Τόμος Γ' (δ' ἐκδ. ἐπηρξ. ἐν Ἀθήναις 1923 σελ. 360).—Τὸ σύγγραμμα τοῦτο κατὰ τοῦτο ἐνδιαφέρει τοὺς θεολογικοὺς κύκλους καὶ ἔχει θεῖον ἐν τῇ βιβλιογραφίᾳ τοῦ περιοδικοῦ τούτου, καθόσον τὸ ὕγδοον κεφάλαιον αὐτοῦ φέρει τὸν τίτλον «Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία» (σελ. 296—357). Ὁ συγγραφεὺς ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ ἐξετάζει α') τὴν σημασίαν τοῦ ὄρου «ἐπικρατοῦσα θρησκεία», ἣντις ἀπολαύει, κατὰ τὸ σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους, ἰδιαιτέρας προστασίας (σ. 296—309). β') καθορίζει τὴν σχέσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, αἵτινες εἶναι μὲν διακεκοιμένα ἄλληλων, οὐχὶ ὁμως

ἐντελῶς περιορισμένοι· ἡ Ἐκκλησία, μὴ ἀποτελούσα κράτος ἐν κράτει, μὴ ὑπὸ καμμένη τέλειος τῆ Πολιτείας, αὐτοδιοικεῖται, συνεχομένη πρὸς τὸ Κράτος καὶ ὑπὸ τὴν περιορισμένην αὐτοῦ ἐπιτήρησιν. Ἡ Πολιτεία δύναται νὰ ρυθμίξη τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας, οἵτινες ἰσχύουσιν ἐφόσον δὲν ἀντιβαίνουν εἰς τὰς διατάξεις τοῦ συντάγματος (σ. 309—313). γ') ἐξετάζει τὰ τοῦ αὐτοκεφάλου, τὴν κήρυξιν τοῦ ὁποίου χαρακτηρίζει οὐ μόνον «ἀπόλυτον δικαίωμα τοῦ κυριάρχου ἑλληνικοῦ κράτους», ἀλλὰ καὶ πρᾶξιν ἀναγκαιοτάτην καὶ «κανονικωτάτην» τὸν τόμον τοῦ 1850, ὅστις δὲν ἀπηρεῖτο νομικῶς καὶ κανονικῶς, θεωρεῖ ὅμως ὠφέλιμον ὑπὸ ἐθνικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἄποψιν, καθόσον οὕτω ἐξέλιπον παρεξηγήσεις (σ. 313—321). δ') ἐκθέτει τὰ τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Ἱερᾶς Συνόδου ἀρχιερέων, τὰ τῆς συγκροτήσεως καὶ τῶν καθικόντων τῆς Συνόδου αὐτῆς, περὶ τοῦ βασιλικοῦ ἐπιτρόπου, ὡς καὶ περὶ τοῦ διορισμοῦ τῶν ἐπισκόπων οἵτινες δὲν εἶναι δημόσιοι ὑπάλληλοι (σ. 329—332). ε') πραγματεύεται περὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, ἣτις καθιερούμενη ὑπὸ τοῦ Συντάγματος διὰ πᾶσαν γνωστήν, ἦτοι φανεράν θρησκείαν, περιλαμβάνει τρεῖς τινά: 1) τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως, ἣς ὅμως προηγείται τὸ «καθῆκον τοῦ πολίτου». 2) τὴν ἐλευθερίαν τῆς λατρείας καὶ 3) τὴν ἐλευθερίαν τοῦ συναιτερίζεσθαι ἐπὶ θρησκευτικοῖς σκοποῖς (σ. 332—348)· καὶ τέλος στ') καθορίζει τὰ τῆς θέσεως τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἑλλάδι, κατὰ πόσον δηλ. ἡ Πολιτεία δικαιούται εἰς ἐπιτήρησιν αὐτῆς (σ. 348—357). Ὁ διακεκριμένος συνταγματολόγος συγγραφεὺς δεῖκνυται γνώστης καὶ τῆς σχετικῆς θεολογικῆς φιλολογίας, ἣν σημεῖοι εἰς τὰς ὑπὸ τὸ κείμενον σημειώσεις, καὶ διὰ τῆς ἀντικειμενικότητος καὶ τῆς ὑγιούς του κρίσεως, ἀποφεύγων ἐκατέρωθεν ὑπερβολάς, θέτει τὰ πράγματα εἰς τὴν θέσιν των.

Δ. Γ. Μ.

ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΑ

Canon Dordolot, Darwinism and catholic thought. Transl. by the Rev. Ernest Messenger. Vol. I: The origin of Species. Burns, Oates and Washbourne.—Ὁ σ., δεχόμενος τὸ τε θεόπνευστον τοῦ α'. κεφ. τῆς Γενέσεως, καὶ τὴν περὶ ἐξελίξεως δαρβινικὴν θεωρίαν, αὐτὴν θεωρεῖ ὡς μὴ ἀντιφάσκουσαν πρὸς τὴν πρώτην, καθ' ὅσον οὐδὲν ἐν τῇ Γενέσει, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς πατράσιν ὑπάρχει τὸ ἀποκροῦον τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως, ἐξαιρουμένης τῆς καταγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου, πάντοτε δὲ τιθεμένης ἐκτὸς ἀμφισβητήσεως τῆς πρὸς παραγωγὴν τῆς πρώτης ζωῆς θείας ἐπεμβάσεως. Ὁ ἄμμος καὶ κύριος σκοπὸς τοῦ συγγραφέως τῆς Γενέσεως δὲν εἶνε ἡ περὶ τοῦ ὑποκειμένου τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν διδασκαλία, ἀλλ' ὅ,τι πρὸ παντός συντελεῖ εἰς σωτηρίαν. Ὅσακις δ' οἱ ἱεροὶ συγγραφεῖς περιγράφουσι φυσικὰ ἀντικείμενα, λαλοῦσι τὴν γλῶσσαν τῆς ἐποχῆς των καὶ κατὰ τρόπον ἀντιληπτὸν τοῖς πρὸς οὓς ἀποτείνονται. Ἡ Ἐξαήμερος ἀποδίδει εἰς τὸν Θεὸν τὴν ἀρχὴν πάντων τῶν εἰδῶν, δὲν διῆσχυρίζεται δ' ὅμως ὅτι ἡ ἐμφάνισις αὐτῶν ὀφείλεται εἰς εἰδικὴν θεῖαν ἐπέμβασιν.

Γ. Π.

E. Washburn Hopkins, The History of Religions. Σελ. X—624. Macmillan.—Ἀξίον προσοχῆς σύγγραμμα τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Σανσκριτικῆς Φιλο-

λογίας ἐν Yale, μετὰ βιβλιογραφίας τῶν ἐν αὐτῷ θεμάτων, τεθειμένων ἐν τῷ
τελει ἐκάστου κεφαλαίου.

Γ. Π.

J. Herbert Williams, *The divinity of Christ in the New Testament*. Σελ. X—173. J. Murray.—Σαφῆς ἐκθεσις τῆς περὶ τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας τῆς ΚΔ, μετὰ παραθέσεως καὶ χρησιμοποίησεως τῶν σχετικῶν χωρίων, μαρτυροῦσης βαθεῖαν γνώσιν τοῦ πρωτοτύπου.

Γ. Π.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ

Athelstan Riley, *A Guide to the divine Liturgy in the East*. Τὸ λειτουργικὸν τοῦτο Ἐγχειρίδιον ἐγράφη ἀποκλειστικῶς πρὸς χρῆσιν τῶν Ἀγγλῶν κληρικῶν, ὅσας οὗτοι παρίστανται κατὰ τὴν τέλει τῆς λειτουργίας ὑπὸ ὀρθοδόξων, ἵνα δύνανται νὰ παρακολουθῶσιν αὐτήν.

Γ. Π.

Joseph Gowan, *Homiletics, or the theory of preaching*. Σελ. 407. Elliot Stock.—Ὁ σ. τοῦ ἔργου τούτου διαχυρίζεται, ὅτι ἐν αὐτῷ ἀπεθησαύρισε πείραν ὀμιλητικὴν ὑπερτριακονταετῆ, ἀπὸ τῆς αὐτῆς ὁμως πολυχρονίου πείρας δὲν ἀπεκόμισε καὶ τὸ διδάγμα τῆς μετριοφροσύνης, τὸ ὁποῖον θὰ ἐκόλυεν αὐτὸν νὰ γράψῃ ὅτι τὸ ἔργον αὐτοῦ τοῦτο «εἶνε ἡ ἀρίστη τῶν Ὀμιλητικῶν», καθ' ὅσον μάλιστα ὁ μὲν Bourdaloue τέλει ἐν αὐτῷ παραγωνρίζεται, ὁ δὲ Bossuet καὶ ὅλος ἀγνοεῖται.

Γ. Π.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

J. Armitage Robinson, *Barnabas, Hermas, and the Didache*. Σελ. VII—119. S. P. C. K.—Ὁ σ., διὰ τῶν ἀκαδημεικῶν αὐτοῦ τούτων ἀναγνωσμάτων, ἅτινα παρέδωκε τοῖς φοιτηταῖς τοῦ ἐν Δουβλίῳ Πανεπιστημίου τῷ 1920, ἀνασκοπῶν τὸ γνωστὸν ζήτημα τῆς σχέσεως τῶν ἀποστολικῶν τούτων συγγραφῶν, πειράται ν' ἀποδείξῃ ὅτι συγγραφεὺς τῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Βαρνάβα φερομένης ἐπιστολῆς ὡς καὶ τῶν «Δύο Ὁδῶν» ὑπῆρξεν αὐτὸς ὁ Βαρνάβας, ὅτι ὁ Ἐρμᾶς ἐγίνωσκε τὰς «Δύο Ὁδοὺς» κατὰ τὸ πρωτότυπον αὐτῶν, καὶ ὅτι ἡ «Διδαχὴ» ἐδανείσθη τὰς «Δύο Ὁδοὺς» παρὰ τοῦ Βαρνάβα.

Γ. Π.

ΔΟΓΜΑΤΙΚΑ

Rev. Francis J. Hall, *The Sacraments*. Σελ. 331. Longmans.—Τὸ βιβλίον τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν ἕνατον τόμον τῆς σειρᾶς τῶν δογματικῶν ἔργων τοῦ συγγραφέως, Ἀμερικανοῦ Κληρικοῦ τῆς Ἐπισκοπικῆς Ἐκκλησίας, Καθηγητοῦ τῆς Δογματικῆς Θεολογίας ἐν τῷ General Theological Seminary τῆς Νέας Ὑόρκης. Οἱ τόμοι τοῦ ἔργου τούτου κατὰ σειρὰν εἶνε οἱ ἐξῆς: Εἰσαγωγή, Ἐκκλησιαστικὸν καὶ Ἄγιογραφικὸν Κῦρος, Ἡ ὑπαρξίς καὶ αἱ ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ, Ἡ Τριάς, Ἡ δημιουργία καὶ ὁ ἄνθρωπος, Ἡ ἐνοάρκωσις, Τὸ πάθος καὶ ἡ θῆσις τοῦ Χριστοῦ, Ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ Μυστηριακὸν σύστημα. Ἡ ὅλη σειρὰ θὰ συμπληρωθῇ διὰ τοῦ προσεχῶς ἐκδοθησομένου δεκάτου τόμου, ὅστις θὰ πραγματευθῆται περὶ τῶν Ἐσχάτων.

Γ. Π.